

Internationale vorderingen Nederlandse banken onder druk

De vorderingen van Nederlandse banken op het buitenland zijn onder invloed van de financiële crisis en de splitsing van ABN AMRO in 2007 en 2008 met ongeveer 25% afgenomen. ABN AMRO nog meegerekend deed het grootste deel van die daling zich voor bij Nederlandse (hoofd)kantoren en de rest bij lokale, buitenlandse vestigingen. De vorderingen van de Nederlandse bankensector zijn het hardst gedaald op het VK en de VS, twee landen met een grote financiële sector, waar de gevolgen van het afgenomen vertrouwen tussen banken het eerst zichtbaar werden. De vorderingen op sommige landen zijn per saldo nog toegenomen, maar ook daar is inmiddels een kentering opgetreden door de doorwerking van de financiële crisis op de reële economie in deze landen.

Inleiding

Dit artikel gaat over de vorderingen van het Nederlandse bankwezen op het buitenland en de ontwikkelingen daarin voor een aantal landen- en landengroepen sinds het begin van de financiële crisis. Bezien worden geconsolideerde balansgegevens van de Nederlandse bankensector, dat wil zeggen dat buitenlandse kantoren en dochterondernemingen in de cijfers zijn meegenomen. Onderscheiden worden vorderingen op het buitenland vanuit de Nederlandse (hoofd)kantoren en die vanuit de lokale, buitenlandse vestigingen, elk goed voor ongeveer de helft van de totale vorderingen (grafiek 1).

Vorderingen op het buitenland gedaald

De vorderingen van Nederlandse bankconcerns op het buitenland zijn gedaald van ongeveer EUR 1.600 miljard ultimo 2006 naar EUR 1.200 miljard ultimo 2008, een daling van 25%.

Als de inmiddels verkochte ABN AMRO onderdelen toch nog in de cijfers worden meegenomen, wordt de daling van de vorderingen van de Nederlandse bankensector voor ongeveer 75% veroorzaakt door een daling van de vorderingen vanuit de Nederlandse (hoofd)kantoren. Dat kwam doordat in 2007 en 2008 het tanende vertrouwen tussen financiële instellingen zorgde voor het opdrogen van verschillende financiële (*wholesale*) markten waarop Nederlandse banken voornamelijk vanuit de hoofdkantoren in eigen land opereren. In

een later stadium daalden onder invloed van de economische terruggang ook de vorderingen van de lokale, buitenlandse vestigingen, die zich voornamelijk op regionale marktpartijen en particulieren richten.

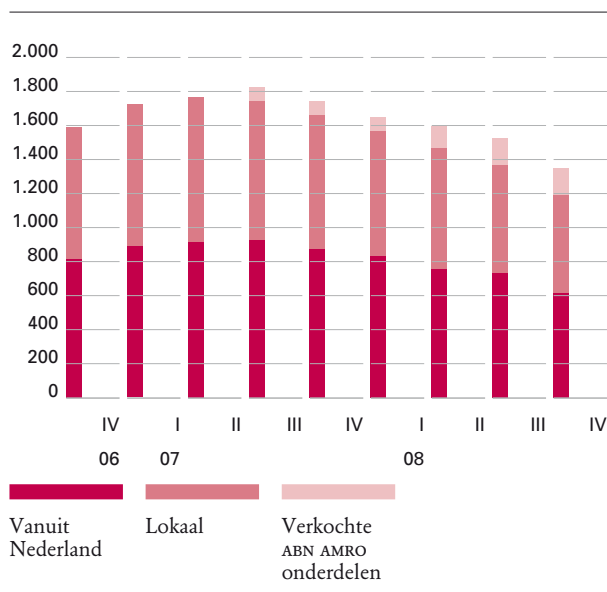
Uiteenlopende ontwikkelingen per land

Bijna driekwart van de internationale vorderingen vanuit de Nederlandse (hoofd)kantoren betreft landen binnen Europa. Binnen Europa zijn partijen in het Verenigd Koninkrijk de grootste ontvanger van midelen van de Nederlandse bankensector. Dit heeft te maken met de positie van Londen als een belangrijk financieel centrum.¹ De kredietverlening van Nederlandse banken aan partijen uit het VK wordt voornamelijk verzorgd vanuit de Nederlandse (hoofd)kantoren, al hebben diverse banken er ook een lokale vestiging. Na Europa zijn Amerikaanse partijen de grootste buitenlandse debiteur van de Nederlandse kantoren.

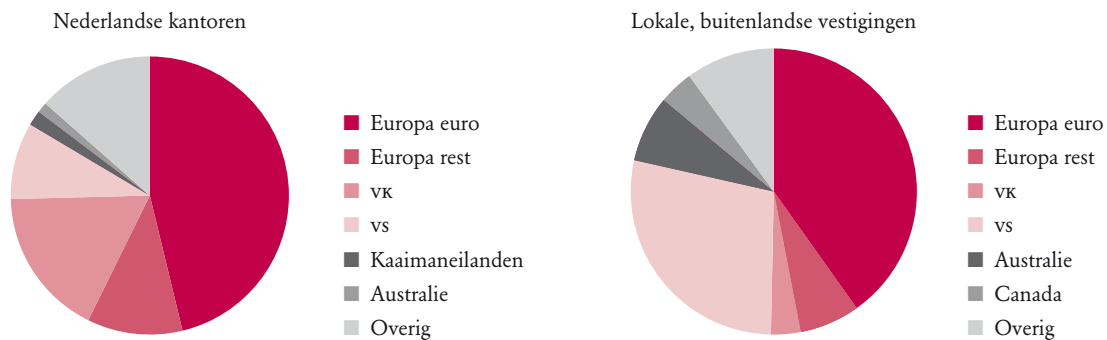
Niet alleen vanuit Nederlandse kantoren, ook vanuit de lokale vestigingen gaan de meeste middelen naar Europa. Op de tweede plaats komen, buiten Europa, de Verenigde Staten, waar verschillende Nederlandse

Grafiek 1 Verhouding internationale vorderingen vanuit Nederlandse kantoren en vanuit lokale, buitenlandse vestigingen

In EUR miljard

Grafiek 2 Kredieten verleend door Nederlandse banken vanuit het Nederlandse hoofdkantoor en lokale buitenlandse vestigingen, verdeeld naar nationaliteit van de ontvangende partij per 2008-iv

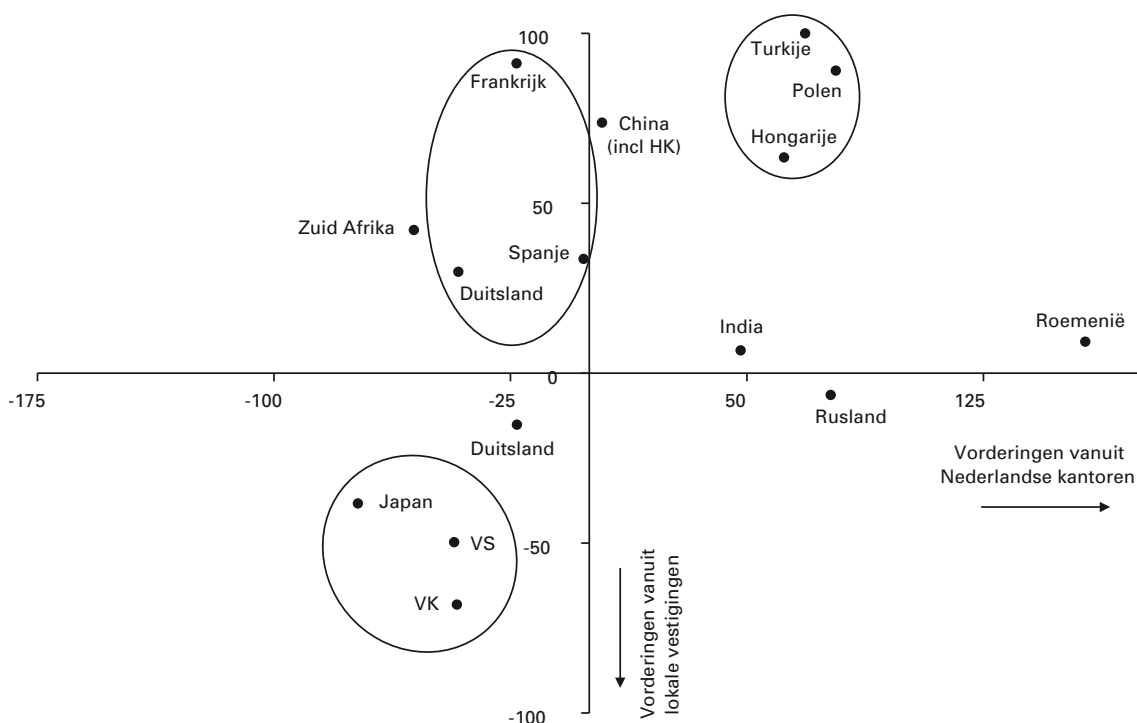

banken al langere tijd actief zijn met een netwerk van lokale vestigingen.

Sommige landen kregen al in een vroeg stadium te maken met de financiële crisis terwijl andere landen pas later werden geconfronteerd met de economische gevolgen hiervan. Dit heeft invloed gehad op de ontwikkeling van de vorderingen van Nederlandse banken op het buitenland. De verschillende fasen in deze ontwikkeling deden zich niet gelijktijdig en in gelijke mate

voor in de landen waarop Nederlandse banken vorderingen hebben. Dat was ook te zien in de samenstelling van de vorderingen van de Nederlandse bankconcerns. Eerst daalden die van Nederlandse kantoren, die vaak buitenlandse bancaire tegenpartijen hebben. Daarna volgden vorderingen van lokale vestigingen, die pas in een later stadium te maken kregen met de gevolgen van de financiële crisis, namelijk via de effecten op de lokale, reële economie. In figuur 1 worden een aantal

Figuur 1 Ontwikkeling vorderingen van Nederlandse banken op het buitenland vanuit de Nederlandse hoofdkantoren en vanuit lokale, buitenlandse vestigingen tussen ultimo 2006 en ultimo 2008 in procenten

landengroepen onderscheiden die hierna afzonderlijk worden besproken.

Drie hoofdrolspelers

Drie belangrijke landen op het mondiale financiële toneel zijn de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Japan. De vorderingen van de Nederlandse bankensector op die landen zijn sterk teruggelopen (tabel 1).

Het totaal van vorderingen van de Nederlandse bankensector op de vs is in twee jaar tijd vrijwel gehalveerd. Dit is een aanzienlijke daling, ook al werd ruwweg een derde ervan veroorzaakt door de verkoop van La Salle door ABN AMRO waardoor het aantal lokale vestigingen sterk is gekrompen. Ook de Nederlandse, bancaire vorderingen op het vk en Japan zijn sterk gedaald. Net als de vs zijn dit landen met belangrijke financiële centra die al in een vroeg stadium van de crisis door de marktonrust werden getroffen. Deze daling manifesteerde zich dan ook in eerste instantie bij de interbancaire vorderingen van Nederlandse banken. Op het Verenigd Koninkrijk daalden die met 48%.

Naarmate de financiële crisis gevolgen voor de reële economie kreeg, kwam de internationale kredietverlening door lokale vestigingen van Nederlandse banken onder druk te staan. Daarbij moet overigens worden aangetekend dat op grond van deze cijfers niet te zeggen is of deze ontwikkeling voortvloeit uit een afgenomen aanbod van krediet, een teruggelopen vraag naar krediet of een combinatie van beide. In een teruglopende conjunctuur is het gebruikelijk dat de vraag naar krediet afneemt. Zo werden Britse huishoudens geplaagd door negatieve vermogens-effecten, veroorzaakt door sterk gedaalde aandelenkoersen en de forse correctie op de Britse huizenmarkt.² Ook de vermogenspositie van Amerikaanse huishoudens is vanwege

dalende huizenprijzen scherp gedaald, waardoor de economische groei en het consumentenvertrouwen, verder onder druk kwamen te staan.

Ook de vorderingen van Nederlandse banken op een aantal offshore centres³ zijn als gevolg van de financiële crisis gedaald. Deze kleine financiële centra hebben een relatief open economie en een relatief grote financiële sector, waardoor zij kwetsbaar zijn voor de negatieve marktsentimenten als gevolg van de financiële crisis. De vorderingen van Nederlandse kantoren op deze landen zijn met 23% gedaald. Met name de vorderingen op de private sector zijn in 2007 en 2008 teruggelopen, vooral die op de Kaaimaneilanden waar veel Amerikaanse bedrijven om fiscale redenen een zogeheten Special Purpose Vehicle hebben gevestigd.

Enkele grote handelspartners

Een opmerkelijke schaarbeweging vertoonden de vorderingen van Nederlandse banken op traditioneel grote handelspartners zoals Duitsland en Frankrijk. De vorderingen vanuit de Nederlandse kantoren namen in 2007 en 2008 af maar die vanuit de lokale vestigingen namen in deze jaren nog toe. Bij Nederlandse kantoren daalden hoofdzakelijk de vorderingen op andere banken en op de overheid. De daling van de vorderingen op andere banken paste in het beeld van de financiële crisis zoals die zichtbaar werd in een tekort aan liquiditeit op interbancaire markten.

Turkije, Polen en Hongarije

Weer een ander beeld laten de vorderingen op drie opkomende economieën zien. De vorderingen daarop stegen, vanuit zowel de in Nederland gevestigde kanto-

Tabel 1 Vorderingen Nederlandse banken op een aantal landen

In EUR miljoen

	Nederlandse kantoren			Lokale vestigingen			Totaal	
	06 IV	08 IV	%	06 IV	08 IV	%	06 IV	08 IV
Verenigde Staten	95.829	54.763	-43	322.651	162.192	-50	418.480	216.955
Verenigd Koninkrijk	182.448	105.847	-42	60.342	19.256	-68	242.790	125.103
Japan	13.138	3.497	-73	25.708	15.855	-38	38.846	19.352
Offshore Centres	40.111	30.907	-23	5.551	4.710	-15	45.662	35.617

Tabel 2 Vorderingen Nederlandse banken

In EUR miljoen

	Nederlandse kantoren			Lokale vestigingen			Totaal	
	06 IV	08 IV	%	06 IV	08 IV	%	06 IV	08 IV
Duitsland	79.857	46.691	-42	53.768	69.814	30	133.625	116.505
Frankrijk	87.436	67.270	-23	8.463	16.179	91	95.899	83.449
Spanje	44.185	43.384	-2	34.332	45.879	34	78.517	89.263
Polen	3.290	5.862	78	9.867	18.653	89	13.157	24.515
Turkije	5.144	8.665	68	257	6.309	2355	5.401	14.974
Hongarije	1.135	1.836	62	882	1.442	63	2.017	3.278
Brazilië	5.466	5.005	-8	31.742	3.894	-88	37.208	8.899
Rusland	7.484	13.214	77	1.437	1.345	-6	8.921	14.559
India	4.803	7.108	48	7.252	7.739	7	12.055	14.847
China	3.632	6.583	81	935	2.354	152	4.567	8.937
euro-gebied	359.820	282.911	-21	206.609	231.017	12	566.429	513.928
Europa	604.177	456.585	-24	290.068	289.396	0	894.245	745.981

ren als vanuit de lokale vestigingen. Verschillende Nederlandse banken hebben in deze periode via acquisities hun lokale aanwezigheid in deze landen versterkt. Zo wisten verschillende Nederlandse banken via acqui-

sities hun lokale aanwezigheid in deze landen te vergroten.⁴ Toch zijn vanaf het einde van 2008 ook de vorderingen op deze landen gaan dalen, mede door deprecierende valuta's en onzekerheid over de doorwer-

De verkoop van ABN AMRO

De verkoop van ABN AMRO aan een consortium van buitenlandse banken heeft het landschap van de Nederlandse bankactiviteiten sterk veranderd. ABN AMRO bezat een uitgebreid netwerk van lokale vestigingen in verschillende landen. De verkoop van deze vestigingen heeft de statistieken over de verstrekkingen van Nederlandse banken aan het buitenland sterk beïnvloed. Met name de vorderingen op Italië, de vs en Brazilië zijn als gevolg van de ontmanteling sterk gedaald.

Als eerste buitenlandse bankonderdeel van ABN AMRO verdween uit de Nederlandse statistieken het kantorennetwerk van Lasalle in de vs. Lasalle, gevestigd in het midden van de vs, had een netwerk van enkele honderden vestigingen. Met de verkoop van deze vestigingen aan Bank of America, daalde het totaal van vorderingen vanuit lokale vestigingen met meer dan 20%. Het procentuele effect op de vs werd beperkt doordat

naast ABN AMRO ook ING en Rabobank op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd.

De invloed van de verkoop van Antonveneta op het totaal aan vorderingen van Nederlandse banken op Italië was aanzienlijk groter. Antonveneta had een netwerk van meer dan 600 regionale kantoren. Met de verkoop van deze bank is de kredietverlening van de Nederlandse bankconcerns vanuit Italiaanse kantoren met meer dan 60% gedaald.

De laatste grote verandering als gevolg van de verkoop van ABN AMRO speelt in Brazilië. ABN AMRO was al sinds 1917 actief op de Braziliaanse markt en was erin geslaagd in de loop der decennia via acquisities een netwerk op te bouwen met een sterke regionale verankering. Door de verkoop van dit netwerk is de kredietverlening vanuit Brazilië door de Nederlandse bankconcerns met 90% teruggevallen.

king in deze landen van de wereldwijde economische stagnatie.

De BRIC-landen

Brazilië, Rusland, India en China worden vanwege de omvang van onder andere hun arbeidspotentieel gezien als de economische grootmachten van de toekomst.⁵ Hiermee vormen ze ook voor de Nederlandse bankconcerns een groeimarkt. Maar de vorderingen van het Nederlandse bankwezen op deze landen zijn nu nog van een bescheiden omvang. Door de krachtige, veelal op hoge export gebaseerde economische groei was de vermogenspositie van deze landen de afgelopen jaren sterk toegenomen en was er weinig vraag naar krediet van andere landen. De vorderingen van Nederlandse banken op partijen in deze landen kwam in 2007 en 2008 voornamelijk tot stand vanuit de Nederlandse (hoofd)kantoren. Voorafgaand aan de verkoop van Banco Real door ABN AMRO (zie box) was het lokale netwerk in Brazilië nog goed voor een vorderingentotaal van 32 miljard euro. In de andere BRIC-landen zijn ondanks de financiële crisis de vorderingen van de Nederlandse banken, vooral die op de private sector, nog toegenomen.

¹ Annual Master Card Report 2008, 'London Tops as World Commerce Center' te vinden op <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601102&sid=af92rensibw4&refer=uk>

² Jaarverslag DNB 2008, Mondiale economische ontwikkelingen

³ Getotaliseerd volume van Guernsey, Jersey, Liechtenstein, Bahama's, Bermuda, Kaaimaneilanden, Nederlandse Antillen, West-Indië, Hong Kong en Singapore

⁴ Jaarverslagen 2007 en 2008 van diverse Nederlandse banken

⁵ WorldBank 'Bric Countries in Comparative Perspective' te vinden op <http://siteresources.worldbank.org/intrussianfederation/147270-1109938296415/20939460/kristalina-georgieva-brics.pdf>